

AC-156

April-2019

M.A., Sem.-II

411 (EA) : Sanskrit

वेदान्तदर्शन

(ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्ये स्मृतिपाद)

Time : 2:30 Hours]

[Max. Marks : 70

1. (A) गद्यसारांशं चर्योः (कोर्ध्पणं भे)

14

Comment critically with translation of the following prose piece : (any two)

- (1) एतेन सांख्यस्मृति प्रत्याख्यानेन योगस्मृतिरपि प्रत्याख्याता द्रष्टव्येत्यतिदिशति । तत्रापि श्रुतिविरोधेन प्रधानं स्वतन्त्रमेव कारणं, महादादीनि च कार्याण्यलोकवेद प्रसिद्धानि कल्पन्ते । नन्वेवं सति समानन्याय त्वात्पूर्वेणैवैतद्गतं किमर्थं पुनरति-दिश्यते ? अस्ति ह्यत्राभ्यधिकाशङ्का । सम्यग्दर्शनाभ्युपायो हि योगो वेदे विहितः श्रोतव्यो मन्तव्यो निदिध्यासितव्यः इति ।
- (2) श्रुतिरपि “श्रोतव्योः मन्तव्यः” इति श्रवणव्यतिरेकेण मननं विदधती तर्कमप्यत्रादर्थव्यं दर्शयति । अतस्तर्कनिमित्तः पुनराक्षेपः क्रियते ‘न विलक्षणत्वादस्य’ इति । यदुक्तं – चेतनं ब्रह्म जगतः कारणं प्रकृतिः इति । तन्नोपपद्यते । कस्मात् ? विलक्षणत्वादस्य विकारस्य प्रकृत्याः । इदं हि ब्रह्मकार्यत्वेनाभिप्रेयमाणं जगत् ब्रह्मविलक्षणं च चेतनं म शुद्धं च द्रश्यते । ब्रह्म च जगत्त्विलक्षणं चेतनं शुद्धं च श्रूयते । न च विलक्षणत्वे प्रकृति विकारभावो द्रष्टः ।
- (3) यदुक्तं – चेतनं ब्रह्म जगतः कारणं प्रकृतिः इति । तन्नोपपद्यते । कस्मात् ? विलक्षणत्वादस्य विकारस्य प्रकृत्याः । इदं हि ब्रह्मकार्यत्वेनाभिप्रेयमाणं जगत् ब्रह्मविलक्षणं च चेतनं म शुद्धं च द्रश्यते । ब्रह्म च जगत्त्विलक्षणं चेतनं शुद्धं च श्रूयते । न च विलक्षणत्वे प्रकृति विकारभावो द्रष्टः । न हि रुचकादयो विकारा मृत्प्रकृतिका भवन्ति शरावादयो वा सुवर्णप्रकृतिकाः । मृदैव तु मृदन्विता विकाराः प्रक्रियन्ते, सुवर्णेन च सुवर्णान्विताः ।
- (4) अस्ति चायमपरो द्रष्टान्तो यथा स्वयं प्रसारितया मायया मायावी त्रिष्वपि कालेषु न संस्पृश्यते, अवस्तुत्वात्, एवं परमात्मापि संसारमायया न संस्पृश्यत इति । यथा च स्वप्नद्वेगेकः स्वप्नदर्शनमायया न संस्पृश्यत इति । प्रबोधे संप्रसादयोरनन्वागतत्वात्, एकमवस्थात्रयसाक्ष्यैको ऽव्यभिचाव्यभिचार्य वस्थात्रयेण व्यभिचारिणा न संस्पृश्यते ।

(B) એક-બે વાક્યોમાં ઉત્તર લખો : (કોઈપણ ચાર) 4

Answer in **one** or **two** sentences : (Any **four**)

- (1) બ્રહ્મ જગત્ની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને લયના કારણ તરીકે સિદ્ધ કરવા માટે પૂર્વપક્ષ કયા ઉદાહરણો આપે છે ?
- (2) કપિલાદિની સ્મૃતિપાદમાં આત્માના અનેકત્વનું કથન છે, જે કોની વિરુદ્ધ છે ?
- (3) સાંખ્યસ્મૃતિની દલીલ પ્રમાણે પ્રધાનકારણવાદને સ્વીકારવું ઉચિત નથી કારણ કે...
- (4) શંકરભાષ્યમાં યોગસ્મૃતિની કઈ બાબત સ્વીકાર્ય બની શકી છે ?
- (5) જ્યારે સ્મૃતિઓ પરસ્પર વિરુદ્ધ હોય ત્યારે પ્રમાણભૂત સ્મૃતિ તરીકે કોને સ્વીકારવી ?
- (6) ઉપકાર્યોપકારભાવ કેવી રીતે સંભવી શકે ?

2. (A) અધિકરણ-સારાંશ ચર્ચો. (કોઈપણ એક) 14

Comment in detail for the following : (any **one**)

સ્મૃત્યધિકરણમ્ ।

અથવા

આરમ્ભનાધિકરણમ્ ।

(B) યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો : (કોઈપણ ચાર) 4

Choose the correct option and write the answer : (any **four**)

- (1) શંકરાચાર્યના ભાષ્યનું નામ જણાવો.
 - (a) વેદાન્ત પારિજાત ભાષ્ય
 - (b) શંકર પ્રકાશ ભાષ્ય
 - (c) શારીરક મીમાંસા ભાષ્ય
 - (d) જ્ઞાનવિજ્ઞાન ભાષ્ય
- (2) બ્રહ્મસૂત્રના દ્વિતીય અધ્યાયનું નામ જણાવો.
 - (a) સમન્વય અધિકરણ
 - (b) અવિરોધ અધ્યાય
 - (c) સાધન અધ્યાય
 - (d) સમાધાન અધ્યાય
- (3) બ્રહ્મસૂત્રનું અપરનામ જણાવો.
 - (a) વેદાન્તસૂત્ર
 - (b) સાંખ્યસૂત્ર
 - (c) યોગસૂત્ર
 - (d) ન્યાયસૂત્ર
- (4) શંકરાચાર્યની જન્મભૂમિનું નામ જણાવો.
 - (a) વાવડી
 - (b) ગામડી
 - (c) રોજડી
 - (d) કાલડી
- (5) શંકરાચાર્ય દ્વારા સ્થાપવામાં આવેલો શારદા મઠ ક્યાં આવેલો છે ?
 - (a) સોમનાથ
 - (b) દ્વારકા
 - (c) ડાકોર
 - (d) જૂનાગઢ
- (6) વેદાન્તનો મુખ્ય પ્રતિપાદ્ય વિષય છે
 - (a) જીવ
 - (b) જગત
 - (c) સ્વર્ગ
 - (d) બ્રહ્મ

3. (A) શંકરાચાર્યના તત્ત્વજ્ઞાનની સમીક્ષા કરો. 14

અથવા

સ્મૃતિપાઠમાં પ્રયોજાયેલા સાત ન્યાયોનો પરિચય આપો.

(B) એક - બે વાક્યોમાં જવાબ લખો : (કોઈપણ ત્રણ) 3

Answer in **one** or **two** sentences : (any **three**)

- (1) કારણ-કાર્ય વચ્ચેની શુદ્ધ અશુદ્ધ વિલક્ષણત્વનું નિરાકરણ કરી શકાશે નહીં કારણ કે
- (2) ઉત્તર મીમાંસાદર્શનના પ્રણેતા અને તેના શાસ્ત્રનું નામ જણાવો.
- (3) સાંખ્યવાદીના પૂર્વોક્ત આદ્યોપનું પ્રતિવિધાન કરતાં સિદ્ધાંતિઓ શું કહે છે ?
- (4) પ્રલયમાં સમયે પણ કાર્યથી કારણ દૂષિત થશે નહિં કારણ સમજાવો.
- (5) ભાષ્યકારે સાંખ્યમતને પ્રધાનમલ્લની ઉપમા આપી છે કારણ સમજાવો.

4. (A) ટૂંકનોંધ લખો : (કોઈપણ બે) 14

Write a short note : (any **two**)

- (1) પ્રસ્થાનત્રયી
- (2) શંકરાચાર્યનું જીવન
- (3) બ્રહ્મસૂત્રનું પ્રયોજન
- (4) સૂત્ર, અધિકરણ અને ભાષ્ય

(B) યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો : (કોઈપણ ત્રણ) 3

Choose correct option and write the answer : (any **three**)

- (1) શંકરાચાર્યની માતૃભાષાનું નામ જણાવો જે તેમણે ત્રણ વર્ષની વયે શીખી લીધી હતી.
(a) સંસ્કૃત (b) મલયાલમ
(c) પ્રાકૃત (d) કન્નડ
- (2) પૂર્વપક્ષના મતે બ્રહ્મને જગતનું કારણ સ્વીકારીએ તો કયો દોષ લાગશે ?
(a) અનવકાશતારૂપ દોષ (b) ભ્રમણમૂલકતા દોષ
(c) પ્રધાનપ્રયોજન દોષ (d) સત્યવિરોધ દોષ
- (3) સાંખ્યસ્મૃતિની જેમ પ્રધાનને જગતનું કારણ કહ્યું છે તે સ્મૃતિ ?
(a) યોગ સ્મૃતિ (b) પુરાણ સ્મૃતિ
(c) આપસ્તંબ સ્મૃતિ (d) પૂર્ણપ્રજા સ્મૃતિ
- (4) બ્રહ્મસૂત્રમાં યોગ્ય રીતે જેનો સમન્વય સાધવામાં આવેલ છે તે વાક્યો ?
(a) વ્યાકરણ વાક્યો (b) પુરાણ વાક્યો
(c) ઉપનિષદ વાક્યો (d) આર્ષ વાક્યો
- (5) શંકરાચાર્યના વાદને કયા નામથી ઓળખાય છે ?
(a) કૈત (b) અદ્વૈત
(c) કૈતકૈત (d) વિશિષ્ટકૈત

AC-156

April-2019

M.A., Sem.-II

411 (EB) : Sanskrit

अलङ्कारशास्त्रम् (नियतांश)

Time : 2:30 Hours]

[Max. Marks : 70

- सूचना : (1) जभणी तरङ्ग गुणु दशविल छे.
(2) दरेक प्रश्न इरजुयात छे.

1. (A) चतुष्टयी शब्दानां प्रवृत्तिः । समज्जवो. 14
अथवा
संकेतित चतुर्थभेदः । समज्जवो.
(B) नीयेनाभांथी गभे ते ओक पर नोध लज्जो. 4
(1) साध्यावसाना लक्षणा
(2) उपादान लक्षणा
2. (A) ध्वनिविभावना उदाहरण सलित समज्जवो. 14
अथवा
यतत्प्रसिद्धावयवातिरिक्तं विभाति लावण्यमिवाङ्गनासु । – समज्जवो.
(B) नीयेनाभांथी गभे ते ओक पर नोध लज्जो : 4
(1) अविक्षितान्वय ध्वनि
(2) ध्वनि-भेद
3. (A) “व्यंजना शब्दशक्ति अन्याश्रित छे.” – उदाहरण सलित समज्जवो. 14
अथवा
व्यंग्यार्थरूप ध्वनिनां भे भेद ज्ज्जवो.
(B) नीयेना प्रश्नोनां उत्तर आपो : 3
(1) ध्वनिनुं ज्ञापन शेना द्वारा थाय छे ?
(2) लक्षणांनां प्रकार ज्ज्जवो.
(3) हेमचंद्रायार्य शब्दनां केटला प्रकार दशवि छे ?
4. (A) नाटकनां कथावस्तुनी गूंथणी कथा तत्त्वथी थाय छे ? 14
अथवा
प्रकरणनां भेदने सविस्तर समज्जवो.
(B) नीयेनां प्रश्नोनां उत्तर आपो : 3
(1) पंयसन्धिनां नाम आपो.
(2) रूपक कोने कहेवाय ?
(3) निर्वलणमां कयो रस होय छे ?